

Підсумки/**Валерій Прохоренко**

Заступник Голови Національного банку України

Наталія Синявська

Директор Генерального департаменту інформаційних технологій та платіжних систем

Системі електронних платежів Національного банку України — 20 років

2013 року виповнюється 20 років з початку впровадження в Україні Системи електронних платежів Національного банку України (СЕП). Нова платіжна система розроблена, випробувана і введена в промислову експлуатацію фахівцями підрозділів НБУ. За два десятиліття банківські працівники пересвідчилися в її надійності та високій ефективності. Національний банк став для СЕП платіжною організацією та розрахунковим банком водночас.

20 years have passed since putting into operation of the System of Electronic Payments (SEP) of the National Bank of Ukraine. The new payment system was developed, tested and put into operation by specialists of various NBU units. Within the twenty years, NBU employees made certain of reliability and efficiency of the system. The National Bank became a payment organization and, at the same time, a bank for settlements for the SEP.

совуються у світовій практиці, СЕП є системно важливою платіжною системою країни. Через неї здійснюється 98% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, тоді як через кореспондентські рахунки, що відкриті банками в інших банках, — 2% таких переказів (див. графік 1).

За станом на 1 січня 2013 року учасниками СЕП були 486 установ, серед яких банки України та їх філії, органи Державної казначейської служби України (надалі — ДКС), установи Національного банку України, ПрАТ “Всеукраїнський депозитарій цінних паперів” (за станом на 01.01.1995 року загальна кількість учасників СЕП становила 1 901 установу, за станом на 01.01.1999-го — 2 325 установ) (див. графік 2).

Зменшення кількості учасників СЕП обумовлено оптимізацією банками своєї філіальної мережі з метою підвищення ефективності управління коштами.

За 20 років експлуатації СЕП спостерігається динамічне збільшення обсягів платежів, здійснених учасниками системи, як за кількістю початкових платежів, так і за їх сумою (див. графік 3).

Так, за останні шість років кількість

Графік 1. Обсяг міжбанківських переказів у гривні за прямими кореспондентськими рахунками банків та через СЕП за період із 2002 р. до 2012 р.

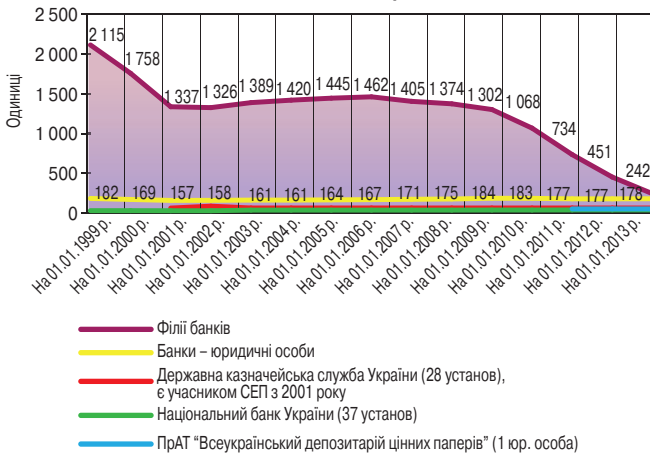
Джерело: дані АС “Статистика та аналітика СЕП”.

СЕП є державною системою міжбанківських розрахунків, що забезпечує проведення переказу коштів через кореспондентські та інші рахунки її учасників, відкриті у Національному банку України із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації у файловому режимі або режимі реального часу.

Перші платежі через СЕП пройшли 5 серпня 1993 року, а з 1 січня 1994 року в Україні були повністю скасовані паперові та телеграфні авізо у міжбанківських розрахунках. Це і стало відправною точкою запровадження в Україні електронного грошового обігу.

Згідно з показниками, які засто-

Графік 2. Кількість учасників СЕП за період із 01.01.1999 р. до 01.01.2013 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

платежів учасників СЕП коливалася в діапазоні від 313 до 349 млн. за рік. Починаючи з 2004 року мало місце стрімке зростання обсягів платежів за сумою (від 2 354 млрд. грн. у 2004 році до 11 723 млрд. грн. у 2012 році).

Частка початкових платежів ДКС в середньому за рік становить до 8% за кількістю та до 19% за сумою від загального обсягу платежів, виконаних усіма учасниками платіжної системи.

СЕП забезпечує здійснення розрахунків у межах України між банками як за дорученнями клієнтів банків, так і за зобов'язаннями банків та інших учасників системи. У СЕП виконуються міжбанківські перекази у файловому режимі та в режимі реального часу. Здійснення її учасниками початкових платежів у файловому режимі є обов'язковим, а в режимі реального часу – за їх вибором. Водночас учасник системи, який працює в СЕП у файловому режимі, забезпечує приймання платежів у режимі реального часу.

У файловому режимі обмін між-

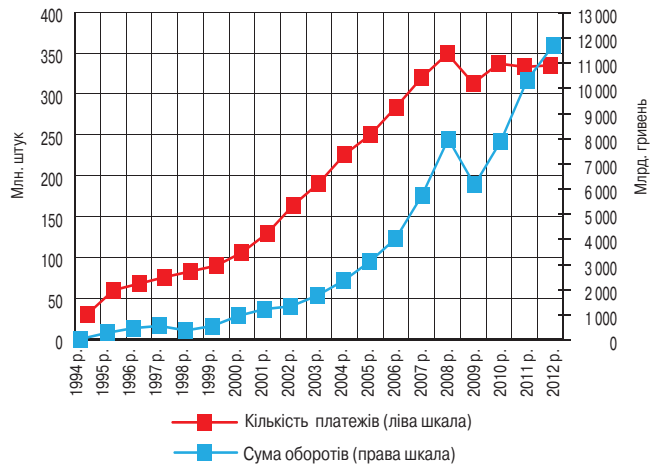
банківськими електронними розрахунковими документами здійснюється шляхом приймання-передавання документів, сформованих у файл. Тривалість технологічного циклу становить 15–20 хвилин.

У режимі реального часу кошти зараховуються на рахунок отримувача негайно, у момент надходження платежу від відправника до СЕП. Цей режим роботи було запроваджено в системі у 2006 році.

За станом на 01.01.2013 року при незначному збільшенні кількості платежів, здійснених через СЕП у режимі реального часу, спостерігається тенденція щодо збільшення частки платежів за сумою, виконаних у цьому режимі – до 22.5% порівняно з 1.9% у 2007 році (див. графік 4).

Середньодобова завантаженість СЕП за кількістю початкових платежів упродовж 1997–2012 років коливалася від 0.3 до 1.4 млн., а за сумою – від 2.3 до 46.9 млрд. грн. (див. графік 5), отже, порівняно з 1997 роком середньодобові показники роботи

Графік 3. Завантаженість СЕП за період із 1994 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

СЕП у 2012 році зросли у кількісному вимірі на 1 млн. платежів (або в 4 рази), а за сумою – на 44.6 млрд. гривень (або в 20 разів).

Коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП за період із 1997 р. до 2012 р. коливався від 0.6 (у 2006 році) до 2.03 (у 2012 році), що свідчить про ефективне використання залишку коштів за рахунками учасників СЕП (див. графік 6).

СЕП надає можливість учасникам системи – юридичним особам для здійснення розрахунків самостійно визначати режим своєї роботи: за моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку (надалі – модель чи за окремим кореспондентським рахунком).

Спочатку у СЕП було впроваджено сім моделей (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), які враховували специфіку роботи й потреби банків. Розподіл учасників СЕП – юридичних осіб за моделями та окремим рахунком за станом на 01.01.1998 року відображено на графіку 7.

Графік 4. Завантаженість СЕП за сумою платежу в 2-х режимах функціонування СЕП (файловому та режимі реального часу) за період із 2007 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

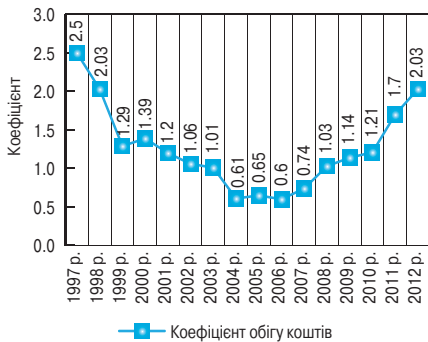
Графік 5. Середньодобові показники в СЕП за період із 1997 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

2006 року Національний банк України впровадив у промислову експлуатацію СЕП нового покоління – СЕП-2, у зв'язку з чим було вилучено моделі, які не користувалися попитом або втратили сенс при переході до централізованої архітектури СЕП, зокрема було вилучено 1, 2, 5 та 6 моделі. Отже, за станом на 01.01.2013 року розподіл учасників СЕП за моделями

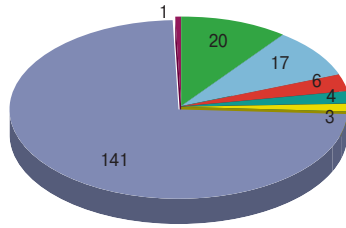
Графік 6. Коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП за період із 1997 р. до 2012 р.

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

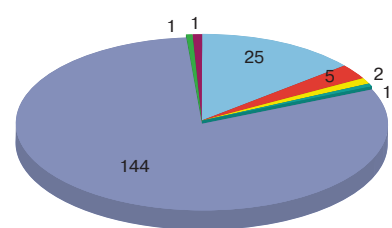
та окремим рахунком був таким: із 179 учасників СЕП – юридичних осіб

Графік 7. Розподіл юридичних осіб – учасників СЕП, що працювали за моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку та окремим рахунком, за станом на 01.01.1998 р. (кількість учасників)

- 1 модель (Банки)
- 3 модель (Банки)
- 4 модель (Банки)
- 6 модель (Банки)
- 7 модель (Банки)
- Окремий рахунок (Банки)
- Окремий рахунок (НБУ з його установами)

Графік 8. Розподіл юридичних осіб – учасників СЕП, що працювали за моделями обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку та окремим рахунком, за станом на 01.01.2013 р. (кількість учасників)

- 3 модель (Банки)
- 4 модель (Банки)
- 7 модель (Банки)
- 8 модель (Державна казначейська служба)
- Окремий рахунок (Банки)
- Окремий рахунок (ПрАТ "ВДЦП")
- Окремий рахунок (НБУ з його установами)

Джерело: дані АС "Статистика та аналітика СЕП".

3-ю модель використовували 25 банків, 4-у модель – 5 банків, 7-у модель – 2 банки, 8-у модель – ДКС, а решта 146 учасників (включаючи Національний банк та ПрАТ "Всеукраїнський депозитарій цінних паперів") працювали в СЕП за окремим рахунком (див. графік 8).

За 20 років, що минули, Національний банк України бездоганно виконував покладені на нього функції із забезпечення здійснення міжбанківських розрахунків через СЕП та постійно працює над удосконаленням ефективності роботи СЕП.

СЕП – 20 років/

Олексій Білаш

Директор департаменту інформаційних технологій
Національного банку України

Першопроходцям завжди непросто

20 років минає з моменту введення в промислову експлуатацію Системи електронних платежів (СЕП) Національного банку України. Важко переоцінити її роль і значення у становленні й розвитку банківської системи держави. Нині СЕП забезпечує 98% міжбанківських розрахунків країни. Про історію впровадження та специфіку експлуатації платіжної системи на запитання нашого кореспондента відповідає директор департаменту інформаційних технологій Національного банку України Олексій Білаш.

The System of Electronic Payments (SEP) of the National Bank of Ukraine celebrates the 20th anniversary of its putting into operation. The importance of its role in the development of the banking system of the Ukraine can scarcely be overestimated. Nowadays, the SEP ensures 98% of interbank settlements in the country. Oleksii Bilash, the Director of the NBU Information Technologies Department, answers the questions of our correspondent about the history of putting into operation of the system and peculiarities of its operation.

– У світі комп'ютерних технологій, що бурхливо розвиваються, 20 років – це величезний відрізок часу...

– Так, не віриться, що СЕП працює вже 20 років... Ця система – одне з найбільших досягнень Національ-

ного банку України в науково-технічній і фінансово-економічній площині. Україна першою з пострадян-